

Deze masterthesis traceert de Congokwestie als dossier binnen de Belgisch-Amerikaanse betrekkingen, van 1940 tot en met 1965. Ondanks de gevestigde interesse voor het Belgische kolonialisme onder Amerikaanse academici en het herleven van de koloniale geschiedenis in recente decennia in België, is een traditionele diplomatieke geschiedenis van dit thema aan de orde. De huidige literatuur is problematisch aangezien studies vaak gedateerd zijn qua bronnencorpus of ernstige lacunes vertonen qua Belgische, dan weer Amerikaanse factoren en archieven, maar vooral omdat het steeds opnieuw bepaalde interpretaties herkauwt die niet gegrond zijn in bronnenmateriaal. De eerste twee opvattingen luiden dat het bezit van Congo België machtiger maakte en diens speelruimte vergrootte, en dat het bezit daarvan voor problemen zorgde in de Belgische buitenlandse betrekkingen, in het bijzonder met de VS. De derde opvatting stelt dat België trouw de lijn van Washington volgde in belangrijke dossiers.

Een bredere en diepere selectie van bronnenmateriaal laat toe de opvattingen uit de bestaande literatuur te gronden en te nuanceren. Voor de Amerikaanse zijde wordt gesteund op de literatuur en de bronnenreeks *Foreign Relations of the United States (US State Department, online)*, waaronder een recent volume over de Congocrisis. Voor de Belgische zijde werd eerst en vooral zo exhaustief mogelijk onderzoek gedaan in het diplomatiek archief van het voormalige Ministerie van Buitenlandse Zaken en de archieven van het voormalige Ministerie van Koloniën; voor de periode vanaf 1960 gaat het om grotendeels onontgonnen materiaal. Dit corpus werd aangevuld met het archief van Albert De Vleeschauer (CegeSoma) voor 1940-1945 en Pierre Wigny en Harold d'Aspremont Lynden voor de periode 1960-1965 (Rijksarchief). Tot slot werd ook voor het eerst het opengestelde deel van het archief van de *Union Minière du Haut-Katanga* (tweede serie, Rijksarchief) betrokken, een centrale actor in de Amerikaans-Belgisch-Congolese driehoek.

Deze studie bevestigt dat het kolonialisme een grens vormde voor het trans-Atlantisch partnerschap, maar slechts in die zin dat het zich niet kon manifesteren in de koloniale sfeer. Terwijl zich vanaf het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog een steeds nauwere samenwerking tussen de VS en België ontwikkelde, zag deze pas in het vagevuur van de dekolonisatiecrisis het licht wat Congo betreft. De Amerikaanse oorlogsindustrie vond een goede geleider in de machtige Belgisch-Congolese bedrijven. De Belgische regering zag dit als een bedreiging voor haar soevereiniteit over de kolonie en bedacht strategieën om de kolonie zo veel mogelijk te isoleren van Amerikaanse invloeden. Brussel en Washington kwamen tijdens de oorlog met een wederzijds accommodatiebeleid op de proppen dat ze gedurende de eerste vijftien jaren van de Koude Oorlog zouden aanhouden. De typische *containment*- en *development*-argumenten van die periode legitimeerden de Belgische xenofobie en nalatigheid en het Amerikaanse attentisme. De accommodatiepolitiek was succesvol in die zin dat het Congo vrijhield van communisme en de Belgen gerust stelde, in elk geval zolang de VS toegang werd gegarandeerd tot belangrijke grondstoffen; de implicaties van samenwerking op het koloniale thema schrikten beide overheden af en leek onnodig zolang Washington kon rekenen op de Congolese privésector.

Accommodatie werd echter problematischer naarmate de Amerikaanse belangen in Afrika verschoven, de VS wegzakten in het koloniale moeras en duidelijk werd dat België Congo als puinhoop dreigde achter te laten. Tussen 1959 en 1965 werd naar een samenwerking toegewerkt. Historici slaagden er tot nog toe niet in te doorgronden in hoeverre Brussel, niet tegenstaande haar verlies van de controle over het dossier én de actoren op het terrein, invloed uitoefenende op het Amerikaanse beleid en de afwikkeling van de dekolonisatiecrisis. Pas eind 1964 komen Brussel en Washington tot een pact waarin België actief de Koude Oorlogsbelangen van de VS verdedigde en zelf ruggensteun kreeg om de eigen (neo)koloniale belangen te kunnen behartigen.

Deze scriptie ontbloot een koloniale dimensie binnen een traditionele trans-Atlantische geschiedenis – een dimensie waarnaar historici reeds opzoek waren maar die niet tot zijn recht kwam door de lacunes in de literatuur en de vooropgestelde opvattingen die daarop gebaseerd zijn. Naast het nuanceren van de bestaande literatuur en het toevoegen van een verrijkte casestudy in Koude Oorlogsgeschiedenis, schuilt hierin een bredere relevantie door een koloniale logica te traceren die naast de trans-Atlantische leefde en voorafging aan het Koude Oorlog-dekolonisatievraagstuk. Op deze wijze draagt het bij aan een complexer begrip van de hele periode.